

Riigikontroll
15013 Tallinn
riigikontroll@riigikontroll.ee

Teie: 21.05.2024 nr 2-1/80114/3
Meie: 04.06.2024 nr KV2024-194

Kontrolliaruanne „Vaheülevaade Rail Balticu elluviimisest koostöös Läti ja Leedu kõrgeimate auditiasutustega“

Austatud Ines Metsalu-Nurminen

21.05.2024 esitasite meile kontrolliaruande „Vaheülevaade Rail Balticu elluviimisest koostöös Läti ja Leedu kõrgeimate auditiasutustega“ eelnõu ülevaatamiseks ja faktide kontrolliks. Peame vajalikuks juhtida Teie tähelepanu järgnevale.

VahearuanDES on võetud projekti kogumaksumuse aluseks mitte ametlik ja hetkel kehtiv Rail Baltic Estonia OÜ (edaspidi RBE) poolt kinnitatud eelarve, vaid veel töös oleva RBR AS-i poolt tellitud tasuvusanalüüsis (CBA) kajastatud maksumused ning neid võrreldud 2017. aasta andmetega. Selline võrdlusbaas on eksitav ning ei ole kooskõlas reaalse eelarvega. Aruandes ei ole ka kirjeldatud projekti kogumaksumuse muutuste dünaamikat kogu perioodil vältel (2017-2024), mida on avatult kõnealusel ajavahemikul teavitatud Euroopa Komisjonile, Vabariigi Valitsusele (VV), Riigikogule, ministeeriumidele, seotud ametitele ning avalikkusele. Samuti keskendutakse aruandes kitsalt projekti kuludele ega kajastata projektiga kaasnevat sotsiaalmajanduslikku kasu ühiskonnale tervikuna ega projekti tähenduse ja tähtsuse kasvu laiemat muutust (julgeoleku mõõde, töökohtade loomine, välisinvesteeringute atraktiivsuse tõstmine jne).

Lähtuvalt peame oluliseks käesoleva kirjaga täiendavalt juhtida tähelepanu ja selgitada mõningaid projektiga seotud olulisemaid aspekte.

Rail Baltica Eesti projekti osa kogumaksumus ja selle muutus

- 1. Eesti osa projekti kogumaksumuse aluseks tuleb võtta RBE kinnitatud ja kehtiv eelarve – 3,57 mlrd eurot (sh 3,07 mlrd eurot I etapp).**

Eesti projekti kogumaksumus RBE kehtiva eelarve kohaselt on 3,57 mlrd eurot (mitte 4,03 mlrd eurot), millest esimese etapi (kuni 31.12.2030) maksumus on 3,07 mlrd eurot. RBE poolt koostatud Eesti osa kogumaksumus põhineb detailselt ajakohastatud projektide eelarvetel, mis tuginevad täpsustunud projektlahendustel ning osaliselt juba läbi viidud ehitushangete maksumustel.

Lähtuvalt VV 07.12.2023 otsusest toimub Rail Balticu rajamine Eestis etapiviisiliselt selliselt, et 2030. aastal oleks valmis kogu Eestit läbiv RB vähemalt ühe rööpapaariga raudteeühendus (seejuures alusehitus ja kõik sellega seondud ehitatud täismahus kaheteelise raudtee lahendust arvestades), mis võimaldab kahe-suunalist liiklust ühel rööpapaaril (lastes samasuunalise liikluse puhul kiirematel rongidel aeglasematest mööduda rajatavate kõrvalteede abil). Lisaks on kavandatud esimeses etapis Ülemiste ja Pärnu rahvusvaheliste reisiterminalide rajamine täismahus ning kõik 12 kohalikku peatust minimaalse juurdepääsupaketina (kõik tingimused reisijate ohutuks ja kvaliteetseks teenindamiseks, seejuures tüüpsed jaamahooned ning välialad tagasihoidlikuma lahenduse järgi).

2. Projekti kogumaksumuse muudatuste kirjeldamisel tuleb vaadelda muutusi kogu perioodi vältel (2017–2024)

Eesti osa projekti kogumaksumus on aastate jooksul muutunud järgmiselt:

- 2017 a. – 1,3 mlrd eurot ;
- 2018 a. – 1,6 mlrd eurot ;
- 2021 a. – 1,8 mlrd eurot ;
- 2023 a. – 3,07 mlrd eurot (I etapp).

Eesti projekti kogumaksumuse muutuse on peaaesjalikult tinginud tehniliste nõuete muudatused, projekti eseme suurenemine (sh enamjaolt täiendavate keskkonnameetmete lisandumise tõttu) ja vahepeal aset leidnud hüperinflatsioon. Toome mõned näited, mis on RB Eesti projekti mahtu juurde lisatud või oluliselt muutunud perioodil 2017–2024:

- Lisandunud on mitmeid ökodukte (+8), looma- ja jalakäijate tunnelid (+7);
- Lisandunud on 12 kohalikku peatust koos vajaliku ümbritseva taristuga;
- Lisandunud on Pärnu kaubajaam;
- Lisandunud on Soodevahe kaubajaam;
- Osade tee- viaduktide muutumine suurteks liiklussõlmedeks (nt Kangru ja Kohila liiklussõlmed);
- Ülemiste reisiterminali kontseptsiooni muutus: terviklik transpordisõlm algse piiratud funktsionaalsusega lahenduse asemel jne.

Rail Baltica Eesti projekti osa ajakava (sh I etapp) ja selle muutus

Olulisematest muudatustest projekti ajakavas koos lõpptähtaja nihkumisega 2030 a. lõppu oleme teavitanud avalikkust ja asjaomaseid institutsioone ning asutusi juba aegsasti 2021. aastal. Kehtiva ajakava kohaselt on RB valmimine I etapi mahus planeeritud aastaks 2030. Täna liigume tehniliste ettevalmistustega tempos, mis võimaldab nimetatud tähtaega saavutada. Oluline on rõhutada, et 2024. aasta lõpuks on ligi pool Eesti trassist kaetud ehituslepingutega ning 72 km ulatuses on reaalsed ehitustööd alanud.

Tulenevalt eelnevast leiame, et aruandesse tuleb sisse viia järgmised muudatused:

- Projekti Eesti osa kogumaksumuse kajastamisel tugineda RBE kehtivale eelarvele;

- Arvestades tegelikke ehitushindasid ja turukonjunkturi, luua täiendavad eelarve stsenaariumid investeringute parema ajastamise tingimustes – hetkel kehtivas soodsas turuolukorras on võimalik saavutada olulist kokkuhoidu, mida RBE poolt läbi viidud suured põhitrassi hanked näitavad;
- Finantseerimisega seotud arvutustel (puuduolev finantseering jne) lähtuda RBE kehtivast eelarvest;
- Kuna projekti realiseerimine toimub etapiviisiliselt, siis tuleb ka auditi aruandes projekti eelarvet ja täiendavat finantseerimisvajadust käsitleda etapiviisiliselt (arvestades ka käesoleva hetke turuolukorrast tulenevat hinnakorrektsiooni vähenemise suunas);
- Aruandes kajastada ka sotsiaalmajandusliku kasu aspekte (sh avaliku arvamuse muutust jne).

Kokkuvõtvalt leiame, et eelpool nimetatud muudatusettepanekuid mitte arvestades, annab aruanne eksitava pildi projekti elluviimisest, sh sellega seotud muudatuste juhtimisest ja avalikkuse ning asjakohaste asutuste ja institutsioonide teavitamisest.

Palun leidke lisatuna ka RBE poolsete kommentaaridega varustatud auditi vahearuanne. Loodame jätkuvalle konstruktiivsele koostööle.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Anvar Salomets
juhatuse esimees